

2014 Rekabet Mektubu

Değerli Yönetici,

“**Adil rekabet ortamının oluşması, işlemesi ve kalıcılığı**”, ilgili kamusal düzenlemelerin varlığı kadar, belki de daha fazlasıyla iş dünyasını oluşturan yatırımcı, müteşebbis, yönetici ve çalışanlar nezdinde rekabetçi anlayışın yaygınlaşıp benimsenmesine bağlıdır. “**Altıncı Rekabet Mektubu**”nu, bu sebeple ve önemine binâen, bütün oda, dernek, birlik, sendika ve bunların üst organlarına yani “**teşebbüs birlikleri**”mize yazmayı tercih ettik. Rekabet hukukunun uygulanması açısından, ülkemiz, ekonomimiz ve toplumsal hayatımız bakımından teşebbüs birliklerinin görevleri, etkin yönetilmeleri, yöneticilerinin nitelik ve sorumlulukları ile üyelerinin davranış tarzları önemli olmasaydı, bu mektubun mesajı ya da gerekçesi zayıf kalırdı.

Rekabetçi Bir Dünya

Günümüz dünyası, bilgi birikimi, iletişim ve ulaşım imkânları göz önüne alındığında bir bakıma “**küçülmüş**”, diğer yandan da toplumlar, ülkeler ve işletmeler arasındaki rekabetin had safhaya vardığı bir arenaya dönüşmüştür. Ayakta kalmanın, kalıcı olmanın yolu yarışta geride kalmamaktan, diğer bir deyişle ekonomik olduğu kadar sosyal ve siyasi alanda da “**rekabet gücü**”nden geçmekte, her alanda daha iyi olmak için hazırlıklı olmak ve çaba göstermek zorunluluk arz etmektedir.

Hayat standartları yüksek gelişmiş ülkeler, bir yandan bireysel hak ve özgürlükleri teminat altına alırken, diğer yandan da gerçek ya da tüzel kişilerin bir araya gelerek oluşturdukları örgütler aracılığıyla hak ve özgürlüklerin daha da geliştirilmesini sağlayacak bir ekonomik, sosyal ve siyasal düzen oluşturma yoluna gitmektedirler.

Değişen hayat tarzına ya da çağdaş bireyin ve toplumun beklentilerine cevap verecek kurum ve kuruluşlara sahip toplumlar kalkınmakta ve gelişmekte, bundan mahrum olanlar ise çözüm üretememekte, ekonomik, sosyal ve siyasi meselelerle âdeta boğuşmaktadır.

Çağımızdaki “**hâkim paradigma**”nın “**rekabet**” olduğunun toplumun tüm kesimlerince kabul edilmesi, “**gerçekçi olmak**” ya da “**ayağımızın yere basması**” anlamına gelmektedir. Fakat böyle bir paradigmanın kabul edilmesi ilk basamak olsa da ve ülkelerin çoğu bu yönde gerekli adımları atsa da beklenen sonucun veya sonuçların elde edilmesi için daha fazlası gerekmekte, mikro ve makro ölçekte anlayış, yeterlilik ve etkinlik zorunlu olmaktadır. Bu noktada mal ve hizmet üreten teşebbüslerin yönetim ve yöneticileri başta olmak üzere siyasi iradeye, bürokrasiye, sivil toplum kuruluşları ve medyaya önemli görev ve sorumluluklar düştüğünü ifade etmek gerekmektedir.

Etkin ya da Etkili Yönetim

Modern toplum, “**örgütlü toplum**”dur. Kamuya veya özel sektöre ait örgütlerin başarı veya başarısızlıkları ölçüsünde, bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar karşılanmakta; ülke kaynakları etkin kullanılıp milli gelir artmakta, “**hayat kalitesi**” yükselmekte veya düşmektedir. Örgütlerin etkin olup olmaması veya başarı ya da başarısızlığı denilince akla gelen ilk konunun “**etkili örgütler**” ya da başarılı “**yönetim ve yöneticiler**” olduğunu da kaydetmek gerekir. Her düzeyde ve her alanda etkili örgütlerin varlığı, diğer bir deyişle iyi yönetim ve yöneticilik artık, rekabetçi anlayışın, rekabet ortamına uyumun bir gereğidir.

Bugün itibariyle ülkemizde rekabetçi piyasa düzeni benimsenmiş ve kurumsallaşma yolunda ciddi mesafeler alınmıştır. Bu süreçte, kamu kurum ve kuruluşlarının özellikle ekonomik alandaki varlık ve faaliyetleri eskiye göre azalmış, tabiri caiz ise, devlet küçülmüştür. Bir bakıma, devletin daha etkin olmasının bir imkânı olarak görülen bu küçülme sürecinde, rekabetçi bir ortam oluşmuş, özel sektörün sahip olduğu potansiyelin devreye girmesiyle ekonomi gelişmiş, sonuç olarak da ülke kalkınması sağlanarak, çağdaş insan hakları ve hukuk devleti anlayışı çerçevesinde demokrasimiz güçlenmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Gelişme Göstergesi Olarak Sivil Toplum

Bir ülkede, serbest piyasa düzeni ve rekabetçi bir anlayışın benimsendiğinin, ekonomi ve demokrasinin geliştiğinin en anlamlı göstergelerinden biri de devlet ve özel sektör kuruluşlarının yanında “**vakıflar, dernekler, sendika ve birlikler**”den oluşan “**sivil toplum**”un varlığı ve etkinliğidir.

Bir bütün olarak “**sivil toplum**”un toplumsal ve ekonomik hayat kurgusunda giderek daha önemli bir aktör haline geldiği, kimi zaman yasal düzenlemelere de konu olan yetki ve sorumluluklar yüklenerek, **devlet/kamu düzeni ile bireyler arasında önemli bir köprü vazifesi** görmeye başladığı görülmektedir. Sivil toplum, çağdaş sosyo-ekonomik hayatın bir gereği olarak ortaya çıkmış ve her ne kadar kavram olarak zihinlerimizde ilk etapta sadece sosyal yönü ağır basan bir algı yaratıyor olsa da ekonomik yaşamı olduğu kadar sosyal ve siyasi hayatı da kapsayan bir yapılanmayı ifade etmektedir. Özellikle, “**kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri**” ve diğer “**gönüllülük esaslı sivil toplum örgütleri**”nin, “**kamu yönetiminin demokratikleşmesi**”, “**katılımcı demokrasi**” ve “**yönetime katılmanın kurumsallaşması**” gibi çağdaş eğilim ve değerler bakımından stratejik bir görev ve sorumluluk ifa ettiklerini kabul etmek gerekir.

Sosyoekonomik düzeni örgütlenmiş, bu yolla sağlıklı iletişim kanallarıyla “**ortak aklın ürettiği çözümler**”den yararlanan gelişmiş toplumların, bireylerinin hayat kalitesini yükselten, diğer toplumlara göre ekonomik ve sosyal gelişmişlik bakımından daha önde olan, daha rekabetçi, verimlilik ve etkinliğini her zaman en üst düzeye taşımaya çalışan toplumlar olduğunu belirtmeye gerek bile bulunmamaktadır. Özellikle üye sayısı, temsil ettiği kitlenin ekonomik ve sosyal gücü, geçmişten gelen bilinirlik, bazı durumlarda yasalarla tanınmış yetkiler itibarıyla toplumda önemli ağırlığı bulunan sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere **tüm sivil toplumun, üyelerinin çıkarlarına yönelik faaliyetlerin yanında, toplum/umuz/un gelişmesine hizmet etmeye yönelik sorumlulukları olduğunu da unutmamaları gerekmektedir.**

Aksi halde, örgütlü bir yapı olarak tevarüs edilen ağırlık ve güç, zamanla toplumda itibar görmeyecek ve bir bütün olarak sivil toplum algısının zedelenmesine yol açılacaktır. Bu nedenle, özellikle hukuk kurallarına uyum ve toplumda âdil bir yaşama ve çalışma ortamının oluşturulması konusunda, sivil toplum kuruluşlarının, şekilciliğin ötesinde samimi çabalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kanaatimizce sivil toplum kuruluşlarının işlevlerini yerine getirebilmesinin asgari şartlarından birisi, dünyanın gittiği yönü doğru okuması, çağdaş dünyanın benimsediği evrensel prensiplerin içinde bulunduğumuz toplumun hassasiyetlerine uygun bir şekilde uygulanması konusunda farkındalık sahibi olmasıdır. Bu açıdan özellikle ekonomik aktörler tarafından oluşturulan sivil toplum kuruluşlarının dikkate alması gereken hususlardan birisi, ekonomik, sosyal ve siyasi açılardan toplumsal düzenin işleyişinde benimsenen anlayış itibarıyla çağdaş dünyanın tercihini yansıtan en büyük ortak paydalardan olan **“rekabetçi yaklaşımın gerektirdiği oyun kurallarına ya da rekabet hukukuna uyum”** dur.

Rekabetçi Ortam ya da Serbest Piyasa Düzeni ve Rekabet Hukuku

Piyasa ekonomisinin işlerliğinin temin ve muhafazası için uygulanan ekonomik politikaların temel ve merkezi unsuru **“rekabet”**tir. Rekabet, en genel anlatımla, mal ve hizmet piyasalarında ekonomik faaliyette bulunan birimler, yani teşebbüsler (şirketler, firmalar) arasında kâr, satış miktarı ve pazar payı gibi belirli iktisadi hedeflere ulaşmak amacıyla ortaya çıkan bir yarış veya karşıtlık şeklindeki ilişkiler sürecidir. Rekabet, bu yönüyle, firmaları iyi yönetime, verimli olmaya, teknoloji geliştirmeye, kaliteli ve düşük bedelle daha fazla ürün ve hizmet sunmaya yönelten yani, onların **“rekabet gücü”**nü artıran çok önemli bir süreçken, aynı zamanda firmalar için zahmetli bir var olma yarışı olması yönüyle de kaçınılmaya çalışılabilecek bir süreçtir.

İşletmeler ve üreticiler bakımından **“sağlıklı ve âdil bir rekabet ortamının varlığı”**, teşebbüsleri bir yandan ve tabii olarak etkinlik ve verimliliğe yani rekabet gücünü artırmaya iterken, diğer yandan başka teşebbüslerden gelebilecek adil olmayan davranışlara karşı da koruma sağlamaktadır. Hak edenin hak ettiği kadar kazandığı, gücün kötüye kullanılmadığı, başta tüketiciler olmak üzere başka teşebbüslerin aleyhine olabilecek işbirliklerinin bulunmadığı piyasalar, rekabetin hukuka uygun şekilde yapıldığı ortamlardır. Rekabetin oyun kurallarını ihlal ederek, yani bir bakıma kolay yollardan kâr elde etmeye çalışarak büyümek ve ayakta kalmak, uzun vadede mümkün değildir. Büyümenin, rekabet gücü kazanmanın kalıcı yöntemi ve yolu, ahlâk ve hukuk temelli **“sürdürülebilirlik”**tir. Ancak, âdil rekabetin var olduğu ve hak edenin kazandığı ortam ve işletmeler sürdürülebilir özelliğe sahiptir. Diğer yandan, **rekabet hukuku kurallarının uygulandığı, rekabetin sun’i bir şekilde bozulmadığı**

piyasaların varlığı, piyasalara yeni girişı teşvik eden, yerli ve yabancı müteşebbisleri cesaretlendiren ve onların önlerini açan “serbest piyasa düzeni”nin olmazsa olmaz unsurlarından biridir.

Rekabetçi sistem tüketiciler için daha fazla mal ve hizmet, daha düşük fiyat ve daha yüksek kalite demektir. Rekabet ihlalleri yoluyla rekabetin bozulduğu piyasalar, tüketicileri istedikleri malı, istedikleri kadar, istedikleri çeşitlilikte, istedikleri zaman, istedikleri yerde elde etme imkânından mahrum bırakacaktır. Rekabetin olmadığı ya da rekabetin ihlal edildiği durumlarda, mal ve hizmetlerin fiyatları belirlenirken, tüketicilerin o mala ya da hizmete attıkları önem dikkate alınmaz. Gerçek talebe göre şekillenmeyen böyle bir piyasada tüketici istediği mal ve hizmete ulaşmak için uzun zaman bekler ya da talebi dışında belirlenmiş suni fiyatlarla karşılaşır.

Firmaların kolay yoldan kâr elde etme arzusu ya da güçlü olanın gücünü kötüye kullanma eğilimi, rekabeti sınırlama ve engelleme sonucunu doğuran başlıca iki tehdittir. Bu ve benzeri riskler, rekabet ortamının kendiliğinden oluşmasının zor olduğunu, dolayısıyla, âdil ve objektif kuralların kamu yönetimi tarafından konulması gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla, rekabetçi ortamda herkesin uyması gereken “**oyun kuralları**” vardır. Bunun diğer adı, “**rekabet hukuku**”dur.

Rekabet Kurumu’nun Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Çoğu gelişmiş ülkede olduğu gibi, bizim ülkemizde de devlet/kamu yönetimi, anayasal ve yasal olarak, ekonomik birimlerin etkin ve rekabetçi bir ortamda çalışmalarına engel olacak güçleri bertaraf etmek için, rekabeti korumak, kartelleşme ve tekelleşmeyi önlemeye yönelik tedbirler almakla mükellef kılınmıştır. Rekabet hukuku ve Rekabet Kurumu bu görevin ete kemiğe bürünmesidir.

Rekabet Kurumu’nun varlığı, ülkemizdeki siyasi sistemin, hukuk devleti anlayışı ve demokrasinin, kamu yönetimi ve ekonominin, çağdaş dünya çizgisinde geliştiğinin göstergelerinden biridir. Anayasamızın 167. maddesinin gereğini yerine getirmek üzere TBMM tarafından kabul edilen ve rekabet hukukunun temel zeminini teşkil eden **4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (Rekabet Kanunu)** piyasalarda teşebbüs ve teşebbüs birliklerinin davranışlarından kaynaklı tehditlere karşı rekabetin korunmasını amaçlamaktadır.

Kurum olarak misyonumuz, “**ülkemizde rekabet ortamının sağlanması, korunması ve geliştirilmesidir.**” Rekabet Kurumu, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde misyonunu yerine getirmek için farklı başlıklar altında toplanabilecek faaliyetler yürütmektedir. Bu bağlamda, rekabet ihlallerinin soruşturulması ve gerektiğinde idari para cezası verme, ihtiyati tedbir kararı alma, muafiyet ve menfi tespit incelemeleri ile birleşme devralma denetimi gibi ilgili Kanun’un doğrudan uygulanması anlamına gelecek faaliyetlerin varlığına işaret etmek gerekir. Bu kategoride, asli amacı “**rekabet ihlallerinin tespiti ve engellenmesi**” olan “**soruşturmalar**”ın, kurumsal misyonun gerçekleştirilmesi yönünde, insan kaynağımızı en çok tahsis ettiğimiz, en çok mesâi gerektiren, en önemli kurumsal faaliyet olduğunu ifade etmek gerekir.

Kanunla tanımlanmış bu görevimizi yerine getirirken, rekabet ihlallerini önlemek amacıyla sadece soruşturma açıp gerekirse ceza vermek yeterli olmamakta, bunun yanında rekabetçi anlayışın kamu ve özel sektör dünyasında benimsenip anlaşılması ve desteklenmesi için “**rekabet savunuculuğu**” yapmak da aslî görev ve sorumluluklarımız arasına girmektedir.

Rekabet Kanunu’nda başlıca üç başlık altında toplanabilecek eylemler ve yasaklamalar öngörülmektedir:

1-Teşebbüsler ya da şirketler/firmalar, kimi zaman gizli ya da açık anlaşmalarla aralarındaki rekabetten vazgeçerek, kârlarını birlikte artırma yoluna gidebilmektedirler. Bu anlaşmaların en somut ve en ciddi örneği, teşebbüsler arasında fiyatların ve miktarların tespiti, pazar paylaşımı veya ihalelerde danışıklı hareket gibi eylemlerle vücut bulan “**kartel**”lerdir. Özellikle, aynı piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin oluşturduğu oda, dernek ve birlikler başta olmak üzere “**teşebbüs birliklerinin kararları**” da benzer sonuca yol açabilir. Bu tür bir anlaşma ya da karara istinaden fiyatların yüksek seviyede belirlenmesi, üretim miktarının kısılması ya da satış şartlarının empoze edilmesi gibi sonuçlardan tüketiciler zarar görür. Teşebbüslerin bölgeleri ya da müşteri gruplarını paylaşmaları, rekabet ortamını bozarak tüketici tercihlerinin sınırlandırılmasına yol açar. Bu tür olumsuzlukların önlenmesi, rekabet hukukunun ve rekabet kurumlarının asli görevidir.

2-Bazı piyasalarda bir teşebbüs rakiplerine göre daha güçlü konumdadır. Hatta bazı piyasalarda tek bir teşebbüs faaliyet gösteriyor olabilir. Hâkim durumda olan bu

teşebbüsler genellikle rakiplerinin ve müşterilerinin davranışlarını dikkate almaya ihtiyaç duymayacak büyüklükte bir pazar gücüne sahiptir. Bu güç nedeniyle kimi zaman, rakiplerin faaliyetlerini zorlaştırmak, ayırimcılık yapmak, pazara yeni girişleri engellemek için fiyatları iyice düşürmek veya müşterinin almayı istediği bir malı satmak için diğer bir malın satın alınmasını şart koşturmak gibi yollarla tüketici tercihleri kısıtlanabilir, tüketicinin zararına yüksek fiyatlar uygulanabilir. Dolayısıyla hakim durumun ya da gücün kötüye kullanılması temel yasaklar arasındadır.

3-Teşebbüsler, piyasalardaki durumlarını ve mâli yapılarını güçlendirmek amacıyla diğer teşebbüslerle birleşme ya da onları devralma yoluna gidebilirler. Günümüzde sıkça görülen bu durum teşebbüslerin sağlıklı bir yapıya kavuşmasını, maliyetlerini aşağıya çekmelerini ve diğer bazı avantajları beraberinde getirir. Ancak her birleşme veya devralma tüketicinin lehine sonuç doğurmayabilir. Bazı firma evlilikleri piyasada rekabet ortamını bozacak nitelikte çok güçlü teşebbüslerin ortaya çıkmasına yol açabilmekte ve bu nitelikteki işlemlerin yasaklanması gerekmektedir. Bu nedenle, hangi tür birleşme ve devralmaların ekonomik etkinliği artırdığının, hangilerinin ise rekabeti önemli ölçüde sınırlandırdığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için birleşme ve devralmaların kontrolüne yönelik bir denetim sistemi getirilmiştir.

Rekabet Kurulu, kanundan aldığı yetki ve sorumluluk çerçevesinde, yukarıdaki başlıklar altındaki olumsuzlukların önlenmesi ya da rekabetin korunmasını temin amacıyla, tespit edilen ihlallere ağır idari yaptırımlar uygulamaktadır. **Yapılan soruşturmalar sonucunda rekabetin ihlal edildiği sonucuna varılırsa ilgili teşebbüse, elde edilen kâr üzerinden değil, kararın verildiği tarihten bir önceki yıl cirosunun yüzde onuna kadar ceza verilebilmektedir.** Ciro ya da gayri safi gelirin yüksekliği dikkate alınırsa, cezanın altından kalkılamaz bir yüke dönüşebileceği ortadadır. **Burada, kanun koyucunun asıl amacı da, Rekabet Kurulunun önceliği de ceza vermek değil, rekabetçi ortamın korunmasıdır. Bu sebeple, bütün teşebbüslerimizin bilgilendirilmelerini ve dikkatlerinin çekilmesini, misyonumuzun bir gereği olarak gördüğümüzü ifade etmeliyim.**

Rekabet Hukukunda Teşebbüs Birlikleri: Odalar, Dernekler, Birlikler...

Ekonomik alanda faaliyet gösteren kişi ve/veya kuruluşların oluşturduğu örgütler, günümüzde sivil topluma atfedilen artan önem paralelinde, başta bulundukları işkolunda olmak üzere, ekonomik sistemin işleyişi ve yarattığı sonuçlar üzerinde gittikçe daha fazla söz sahibi olmaktadır. Bu durum, genel olarak bir toplumun ve ekonomik düzenin gelişmişlik düzeyinin, sivil toplumun örgütlenme düzeyi ve etkinliğiyle doğru orantılı olduğu yönündeki genel kabule uygunluk arz etmektedir.

Yukarıda en genel hatlarıyla çerçevesini çizmeye çalıştığımız **“rekabetin korunmasına”** dönük yasal çerçeve doğrultusunda, Rekabet Kanunu pek tabiidir ki **rekabet içerisinde bulunması beklenen bütün iktisâdi birimleri kapsamına almaktadır.** Bu noktadan hareketle, herhangi bir mal veya hizmet piyasasında ekonomik faaliyette bulunan iktisâdi birimler, gerçek veya tüzel kişiliğe sahip olup olmamasından, özel veya kamu kişiliği niteliğinden bağımsız şekilde **“teşebbüs”** olarak nitelendirilerek Rekabet Kanunu’nun muhatabı olmakta ve Kanun’un öngördüğü çerçevede rekabet kurallarına uygun davranmakla yükümlü kılınmaktadır.

Rekabet Kanunu ile getirilen kuralların temel muhatabı teşebbüsler olmakla birlikte, Rekabet Kanunu’nda **“teşebbüs birlikleri”**ne de bir takım sorumluluklar getirilmektedir. **Kanun, teşebbüslerin belirli amaçlar için bir araya gelerek oluşturdukları, tüzel kişiliği olsun olmasın, her türlü birliği “teşebbüs birliği” olarak nitelendirmektedir.** Bu çerçevede, bir piyasada faaliyet gösteren gerçek ya da tüzel kişi tüm ekonomik aktörlerin oluşturduğu her türlü **vakıf, oda, dernek, birlik, federasyon ya da konfederasyon** gibi yapıların Rekabet Kanunu anlamında teşebbüs birliği olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Anayasamızın 135. maddesine dayanılarak belirli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kanunla kurulan tüm **“kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları”** yani birlik, federasyon veya konfederasyon gibi üst organizasyonlar ile bunlara bağlı oda ve borsalar birer teşebbüs birliğidir. Bu çerçevede, **TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği), TMMOB (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği), TEB (Türk Eczacıları Birliği), TESK (Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu), TBB (Türkiye barolar Birliği), TZOB (Türkiye Ziraat Odaları Birliği)** örnek olarak verilebilir.

Diğer yandan, herhangi bir işkolunda faaliyette bulunan teşebbüslerin gönüllülük esasına bağlı olarak kurdukları, **MESS (Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası), TÇMB (Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliği), ODD (Otomotiv Distribütörleri Derneği) PETDER (Petrol Sanayi Derneği), ETBİR (Et Üreticileri Birliği Derneği) vb.** kuruluşların rekabetçi piyasaların oluşumu ve işleyişi bakımından stratejik bir rol üstlenebileceğini kabul etmek gerekir. Ayrıca, çoğunlukla farklı sektörlerde faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişilerin kurduğu **TÜSİAD (Türk Sanayici ve İşadamları Derneği), MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği), TÜGİAD (Türkiye Genç İşadamları Derneği)** gibi sivil toplum kuruluşları ise, rekabet hukukunun etkin şekilde uygulanması ve rekabetçi anlayışın kurumsallaşması bakımından çok etkili olabileceklerdir. Bilindiği gibi, bu tür örgütler, aynı zamanda sivil toplumun önemli bir parçası; ekonomik olduğu kadar sosyal ve politik misyonları da olabilen kuruluşlardır.

Esasen, üyelerinin ve işkolunun sorunlarına örgütlü olarak çözüm arayan ve onların menfaatlerini koruyan bütün bu kuruluşlar, rekabet hukuku açısından birer teşebbüs birliğidir. Yani, rekabet hukukunun uygulanması sürecinde olumlu katkılar sağlayabilecek paydaşlar olabilecekleri gibi, rekabet ihlali iddiasına muhatap da olabilirler.

Teşebbüs Birlikleri İş Dünyasında Önemli Bir Fonksiyon İcra Etmektedir!

Teşebbüs birliklerinin, hem toplumsal açıdan hem de ilgili oldukları alan bakımından önemli fonksiyonlarının bulunduğu açıktır. Bunlar arasında, üyelerinin sorunlarını kamuoyuna duyurmak, mesleğin daha iyi koşullarda yapılabilmesi ve üyelerin durumlarının iyileştirilmesi yönünde çalışmalar yapmak, mal ve hizmet kalitesinin geliştirilmesini sağlamak, ilgili iş alanında araştırmalar yapmak, genel ekonomik meseleler ya da iş alanını etkileyen düzenlemeler konusunda görüş oluşturmak ve üyeleri arasında dayanışmayı artırmak gibi faaliyet ve görevleri saymak mümkündür.

Ancak sivil toplum kuruluşlarının geneli için geçerli olduğu üzere, teşebbüs birliklerinin icra edebileceği en önemli fonksiyonlardan biri “**kendi kendini düzenleme (self regulation)**”dır. Her alanın, devletin koyduğu kurallarla düzenlenemeyeceği, düzenlense bile bunun topluma önemli maliyetler getireceği çağdaş dünyanın kabul

ettiği bir olgudur. Bu çerçevede, yasa koyucu tarafından kendisine bulunduğu alanı düzenleme yetkisi verilen teşebbüs birliklerinin, bazı konularda –bazen kanuni yükümlülüklerin bile ötesine geçebilecek şekilde- topluma karşı ahlaki sorumlulukları bulunduğunu kabul etmek ve buna uygun faaliyetlerde bulunmalarını beklemek bireysel ve toplumsal bir haktır. Verilen söz konusu yasal yetkilerin, hiç şüphesiz ilgili piyasalarda ve ilgili teşebbüs birliği üyeleri arasındaki rekabeti kısıtlamayacak tarzda kullanılması, hayati önemi haizdir. Kaldı ki, içinde bulunduğumuz toplum böyle bir yaklaşımın ahlaki temellerine yüzyıllardır sahip durumdadır ve güzel örneklerini tarihe kaydetmiştir.

Dolayısıyla, âdil rekabet ortamını oluşturacak kurallara uygun davranılması yönünde üyelerini teşvik etmesi ve bu yönde “**iş ahlâkı ilkeleri/ “etik kodlar”**” oluşturması, sivil toplumun itici gücü olan teşebbüs birliklerinden beklenmektedir. Bu çerçevede, Rekabet Kanunu gibi ekonomik hayata dair kurallar getiren bir düzenlemeye uyumun ötesinde, bu kanunun etkin şekilde uygulanmasını sağlamak için üyelerini “**âdil ve ahlâki bir yarışa**” teşvik etmek, oda, dernek, birlik gibi her düzeydeki teşebbüs birliği yönetiminin temel görev ve sorumlulukları arasındadır diye düşünüyoruz. Böyle bir yaklaşımın, iş dünyasının tüm örgütleri tarafından dikkate alınan bir ilke olarak algılanması ve anlaşılması, sadece ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurmayacak, iş dünyamıza; iş adamlarımıza, yöneticilerimize ve teşebbüslerimize de saygınlık kazandıracaktır.

İyi yönetilen, rekabet gücüne sahip, çağın gereksinimlerine uyum sağlayabilen ve rekabet kurallarına uygun hareket eden işletmelerin dünya ölçeğinde varlık gösterebildiği ve aynı zamanda ait oldukları toplumun ve ekonominin gücünü yansıttıkları açıktır. Bu nedenle, hem teşebbüslerimizin hem de teşebbüs birliklerimizin varlıklarının ve iyi yönetilmelerinin, ülkemizin kalkınma ve gelişmesinin, refahının ve rekabet gücünün arttırılmasında çok önemli bir rol oynadığını bu ülkede yaşayan herkes kabul etmelidir.

Teşebbüs Birlikleri Rekabet Kurumu İncelemelerinin Muhatabı Olabilir!

Çağdaş dünya ve gelişmiş toplum düzenleri bağlamında, teşebbüs birliklerinin gerekliliği neredeyse tartışılmaz bir husus iken, “**hukuka uygunluk ve toplumsal yarar**” kriterleri de bu organizasyonların “**meşrûiyet ve sürdürülebilirlik**” şartı olarak

kabul edilmektedir. Yukarıda belirttiğimiz üzere toplumsal hayat ve iş dünyası bakımından oldukça faydalı fonksiyonlar icra eden teşebbüs birlikleri, bilerek veya bilmeyerek, piyasalarda rekabeti kısıtlayan ya da bozan kararlar da alabilmektedirler. Kimi zaman işin gereği gibi görülerek, kimi zaman da mesleki dayanışma gerekçesiyle alınan bazı kararların amacı ya da etkisi, piyasada rekabeti kısıtlamak ya da bozmak sonucunu doğurabilmektedir. Karar ve eylem/uygulamalar, eğer “**muafiyet**” alabilecek nitelikte değil ise ya da Kuruma başvurulup muafiyet alınmamış ise bu tür karar ve uygulamaların Rekabet Kanunu ile yasaklandığı ve cezalandırılabilceği bilinmelidir.

Rekabet Kanunu’nun 4. maddesi rekabeti sınırlayıcı etki ve/veya amaca sahip teşebbüsler arasındaki anlaşma ve uyumlu eylemler ile teşebbüs birliklerinin kararlarını yasaklamaktadır. Kanun bu nitelikte karar ve eylemler bakımından sınırlı bir liste benimsememiş olmakla birlikte, rekabeti ortadan kaldırmak suretiyle rekabetçi süreci işlemez hale getiren ve bu yönüyle en zararlı olarak anılan rekabet ihlallerine örnek olarak yer vermektedir. Bu ihlallerin başlıcaları;

- **fiyat tespiti** (fiyat artırmak, sabitlemek, asgari fiyat belirlemek, indirimleri kaldırmak, indirim oranlarını, kâr marjını belirlemek, standart fiyat formülleri belirlemek vb.),
- **ihalelere danışıklı teklif verilmesi** (ihalelerin paylaşımı, kazanacak kişinin belirlenmesi, ihalenin boykot edilmesi, ihaleye verilecek tekliflerin belirlenmesi vb.),
- **pazar/bölge/müşteri paylaşımı,**
- **üretim/satış miktarının tespiti,**
- **rakip şirketlerin faaliyetlerinin zorlaştırılması/piyasa dışına çıkartılması/yeni girişlerin engellenmesi vb.** olarak sıralanabilecektir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, teşebbüsler bu eylemleri oda, dernek, birlik dışında bir araya gelerek gerçekleştirebilecekleri gibi, bu teşebbüslerin üyesi olduğu teşebbüs birliği/meslek örgütü de aldığı kararlar ile aynı ihlale yol açabilecektir.

Aynı piyasada faaliyet gösteren, yani rakip konumda teşebbüsleri bir araya getiren teşebbüs birliklerinin bu tür kararların alınmasını kolaylaştıran, ihlal oluşumuna neden olabilecek yapılar olduklarını vurgulamak gerekmektedir. Bu çerçevede, özellikle aynı sektördeki firmaları bir araya getiren oda, dernek, birlik vb. nitelikteki teşebbüs birliklerinin, üyeleri arasında fiyat, üretim miktarı, satış koşulları gibi rekabete ilişkin

kararları etkileyebilecek **piyasa bilgilerinin paylaşıldığı bir zemin olarak kullanılması**, rekabet ihlallerine yol açabilmektedir. Benzer şekilde, kanun veya ilgili mevzuata dayanılarak yapılan uygulamalar hariç olmak üzere, teşebbüs birliklerinin **fiyatın belirlenmesine yönelik tavsiye veya kararları/fiyat listeleri** de uygulamada, bir rekabet ihlaline sebebiyet verebilecektir. Nitekim teşebbüs birlikleri bakımından Rekabet Kanunu uygulamasının bu tür fiyata yönelik ihlal iddiaları çerçevesinde yoğunlaştığı rahatlıkla söylenebilecektir.

Tekrar belirtelim ki, meslek örgütlerine ilişkin rekabet ihlali iddialarına yönelik incelemelerde ilk adım, incelemeye konu eylem ve kararın kanun veya diğer mevzuata dayanıp dayanmadığıdır. Kanunen yetkinin açık olduğu ve yetkiye uygun davranıldığı durumlar ihlal olarak nitelendirilmeyecek, bunun dışında teşebbüs birliğinin, kendisine mevzuatla tanınan yetkilerin dışında veya ötesinde eylemde bulunduğu tespiti yapılır ise, bu durum ihlal olarak değerlendirilecektir. Ayrıca, bir teşebbüs birliği, mevzuatla kendisine tanınan yetkilere dayanarak karar alan baro, tabipler odası vb. başka teşebbüs birliklerini emsal göstererek, sorumluluktan kurtulamaz.

Teşebbüs Birlikleri Rekabet Kanunu'na Uygun Kararlar Almalı ve Üyelerini Rekabet Kurallarına Uyum Konusunda Teşvik Etmelidir!

Bir teşebbüs birliği/meslek örgütünün, hem kendisinin hem de üyelerinin Rekabet Kanunu çerçevesinde yapması gerekenleri üç başlık altında toplamak mümkündür.

Birincisi, teşebbüs birlikleri piyasalarda rekabeti bozma veya kısıtlama amacı ya da etkisi olan kararlar almamalıdır. Bu çerçevede teşebbüs birliklerinin Rekabet Kurumu'nun inceleme ve yaptırımlarına maruz kalmamak için **–aksini öngören açık bir yasal dayanak ya da yetki olmaması durumunda-** özellikle şu hususları gözetmelerinde ve fayda bulunmaktadır:

- **Kuruluş şartnamesi gibi belgelerde, teşebbüs birliğine, rekabeti sınırlayıcı nitelikte karar ve eylemlerde bulunma görevi veren bir hüküm bulunmamalıdır.**
- **Sahip olunan bilgiler ve yetkiler, üyeler arasındaki rekabeti etkilemek üzere kullanılmamalıdır.**

- Vakıf, oda, dernek veya birlik, kendi üyelerinin satış fiyatları ve diğer satış koşulları konusunda nasıl davranacaklarına ilişkin karar almamalıdır.
- Teşebbüs birliği yönetimi, üyelerinin faaliyet alanlarını kısıtlayan kararlar almamalıdır.
- Teşebbüs birliği toplantılarında, üyeler fiyat, satış koşulları, pazar paylaşımı/müşteri paylaşımı gibi konularda görüşmeler yapmamalı, bu tür konuşma ve görüşmeler teşvik edilmemelidir.
- Teşebbüs birliğinin, üyelerinin faaliyetlerini düzenlemeye dönük belirlediği teknik standartlar, üyelerin ticari faaliyetlerini kısıtlamamalıdır.

İkincisi, yöneticiler, teşebbüslerin aralarındaki rekabeti bozucu anlaşma yapma konusunda vakıf, oda, dernek ve birliklerin bir platform olarak kullanılmasına müsaade etmemeli, bu çatı altında benzeri faaliyetlerin organize edilmesine imkân verilmemelidir. Örgütlü yapının doğurduğu iletişim avantajlarından istifade edilerek “kartel” denilen ve rekabet hukukunun şiddetle cezalandırdığı anlaşmaların yapılması, meslek kuruluşları bünyesindeki en çok görülen riskler arasındadır.

Üçüncüsü, vakıf, oda, dernek ve birliklerin yönetim ve yöneticileri, rekabet kurallarına uyum konusunda üyelerini bilgilendirmeli, gerekirse onlara danışmanlık yapmalıdır.

Rekabet Kurumu’nun “rekabetin korunması” çabalarının başarıya ulaşabilmesi için iş dünyasının rekabet kurallarını içselleştirip benimsemesi özel önem arz etmektedir. Nitekim çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren büyük ölçekli teşebbüslerin bile, çoğunun özel bir uzmanlık alanı olan ve dikkat gerektiren rekabet hukukundan yeterince haberdar olmadıkları, Kurum tarafından yapılan soruşturmalar esnasında ortaya çıkmakta; hatta hakkında soruşturma yürütülürken bile bir kısım teşebbüslerin rekabet kurallarının özünü kavramakta zorlandığı ve kendilerini Rekabet Kurulu karşısında etkin biçimde savunamadıkları müşahade edilmektedir. Zira, prensip olarak, âdil rekabet ortamının gerektirdiği karar ve işlem/uygulamaların mâhiyeti kolaylıkla anlaşılabilir da “kanun ve ikincil mevzuata uyumun gerektirdiği teknik bilgi”den yoksunluk problem doğurabilmektedir. Kabul etmek gerekir ki, rekabet kültürü ve bilincinin yaygınlaşması, benimsenmesi ve kurumsallaşması, ısrarlı bir çaba gerektirecek, zaman alacaktır.

Bu bağlamda, özellikle, iş dünyasını bilgilendirme ve yönlendirme özelliği olan teşebbüs birliklerinin, rekabet kurallarını gözetmeleri ve üyelerini bu yönde teşvik etmeleri sadece hukuka ve iş ahlâkına değil sosyal sorumluluk amacına da uygun olan tutum ve davranıştır.

Rekabet Kurumu, Teşebbüs Birliklerini Rekabetçi Anlayışın Yerleşmesi ve Adil Bir Rekabet Ortamının Sağlanması Konusunda Paydaşı Olarak Görmektedir!

Rekabet Kurumu, rekabet savunuculuğu faaliyetleri çerçevesinde toplumun tüm kesimleriyle işbirliği halinde olmayı “**misyon**”unun önemli bir parçası olarak görmektedir. Bu kapsamda, Kurumumuz, uygulamaların muhatabı olan teşebbüs ve teşebbüs birlikleri/meslek örgütlerimizle diyalog ve işbirliği içerisinde olmayı kendisine görev edinmiştir.

Rekabet savunuculuğu, ihlalde bulunanlar hakkında Kanun’un doğrudan uygulanması kadar önem atfederek üzerinde durduğumuz bir görevimizdir. Kurumumuz, özellikle son 10 yıldır, çeşitli illerdeki sanayi ve ticaret odalarıyla işbirliği halinde yapılan toplantılarla, üniversitelerle birlikte organize edilen kapsamlı bilimsel çalıştaylarla, periyodik konferanslarla, rekabet ve rekabet hukuku alanında bilgilendirme amaçlı yayınlar ve benzeri aktivitelerle, genel olarak kamuoyuna, ve özellikle de iş dünyasına ulaşmak için önemli bir çaba içine girmiş durumdadır. Bu çabaların temel amacı, adil rekabet ortamını sağlayacak anlayış ve ahlâkın özümsemişi ve mümkün olduğunca, idâri yaptırımlara gerek kalmaksızın kurallara uyumun sağlanmasıdır.

Yıllık Rekabet Raporları ve Rekabet Mektupları, Rekabet Hukuku Uyum Programı Rehberi, Rekabet El Kitabı, Rekabet Terimleri Sözlüğü, bu alandaki öne çıkan yayınlarımızdır. Kurum içi ve dışı akademik ve profesyonel çalışmaları da teşvik etmekteyiz. Ayrıca, rekabet hukukunun dayandığı teorik ve pratik temellerin tüm paydaşlarca daha iyi anlaşılması bakımından, Rekabet Kurulu’nun aldığı kararlar ile Kurumun yaptığı diğer çalışmalar kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Kurum’un internet sitesi (www.rekabet.gov.tr), Kurul kararları ve Kurum faaliyetlerinin paydaşlar tarafından rahatlıkla takip edilebilmesini sağlayacak şekilde geliştirilmektedir.

Bu çerçevede, **Rekabet Hukuku Uyum Programı Rehberinden** yararlanmak, teşebbüs birlikleri ve üyelerinin, rekabet kurallarına uyumunu sağlayacak iyi bir başlangıç olabilir. Genel olarak, iş hayatı ile ilgili uyulması gereken ahlâk kuralları ya da özellikle âdil rekabete ilişkin ilke ve davranışlara uyum konusunda yapılacaklar, teşebbüs birliği yönetimi tarafından “**iş ahlâkı ilkeleri/“etik kod”** haline getirilip kamuoyuna duyurulabilir ve tüm üyelere tavsiye edilebilir. Bu tür çalışmaları, hem genel olarak ahlâk/hukuk kurallarına saygının bir gereği hem de teşebbüs birliğinin kendisinin ve üyelerinin cezai müeyyide ile karşılaşmamaları bakımından elzem olarak görmekteyiz.

Âdil Rekabet Ortamının Korunması ve Geliştirilmesi Herkesin Yararınadır!

İnanıyoruz ki, rekabet savunuculuğu çabalarımız, teşebbüs birliklerimizin Rekabet Kurumu’na yardımcı olmaları ile ivme kazanacaktır. Rekabet Kurumu, rekabet savunuculuğu görevi kapsamında iş dünyasından gelen ve ülkemizde rekabet kültürüne katkı sağlayacak talepleri büyük bir memnuniyetle karşılamaktadır. Bunun için, uzmanlarımızın görevlendirilmesi başta olmak üzere, beşeri ve maddi kaynaklarımızı etkin olarak kullanmaktan kaçınmadığımızı, yapılacak tüm çalışmalarda Rekabet Kurumu’nun tüm teşebbüs birliklerimize gereken ilgiyi göstereceğini, elinden gelen katkıyı sağlayacağını taahhüt ediyoruz.

Bunların yanında, **Rekabet Kurumu olarak yaptığımız tüm düzenlemelerin, paydaşlarımızın görüşü ile olgunlaşmasını arzu ettiğimizi beyan etmeliyiz.** Piyasalarda önemli etkiler doğurabilen rekabet hukuku düzenlemelerinin piyasanın içinde yer alan teşebbüs birliklerince değerlendirilmesi ve ortaya çıkan görüşlerin bildirilmesi şüphesiz düzenleme çalışmalarımıza çok önemli bir katkı sağlayacaktır. **Söylenen her söz, bildirilen her görüş bizim için anlamlıdır, önemlidir.** Bugüne kadar, bu bağlamda, iş dünyasını temsilen bazı sivil toplum kuruluşlarından, rekabet hukuku alanında çalışan avukat, danışman ve akademisyenlerden gelen bütün katkılar için minnettarız. Önümüzdeki dönemlerde ise daha aktif bir katılım beklentisi ve umudu içerisinde olduğumuzu sizlerle paylaşmak isterim.

Unutulmamalıdır ki, rekabetçi piyasa düzeni herkesin yararınadır!

Bu vesileyle, başarı dileklerimi, selam ve saygılarımı sunarım.

Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI

Başkan